

להתוודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

פסחים דף ז

בענין ביטול חמץ אחרי זמן איסורו

בפסחים דף ז'. וניבטליה בשית, כיון דאיסורא דרבנן עילויה כדאורייתא דמיא, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצוי מבטיל, דאמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקידושין.

- א -

בטעם הדבר שאין מועיל ביטול אחר זמן האיסור

מועיל ביטול לאחר זמן איסורו, והוא משום דמה שמועיל ביטול חמץ שלא לעבור בכל יראה כתב הר"ן ריש פסחים דזה משום דחמץ בפסח אינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו, ומועיל מה שמגלה דעתו שאינו רוצה בחמץ דוקא לגבי שלא תכניסנו התורה לרשותו כשיגיע זמן האיסור, כי עד שלא הכניסתו התורה לרשותו מועיל מה שמגלה דעתו שאינו רוצה בו, שלא יבא החמץ לרשותו, אבל לאחר שכבר העמידו התורה ברשותו וכבר עובר עליו, שוב אין מועיל הביטול שיצא החמץ מרשותו יעו"ש.

ולדרך זה מתבאר דמה שאין מועיל ביטול לאחר זמן איסורו אינו מיוסד על דברי הגמ' בב"ק הנ"ל דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, אלא דטעם אחר יש בזה, דביטול מועיל דוקא לפני זמן האיסור דכיון שאומר אי אפשר בו מועיל הביטול שלא יכניסנו התורה לרשותו, אבל לאחר זמן האיסור שכבר נכנס החמץ לרשותו, אין מועיל הביטול שיפקיענו התורה מרשותו. [א]

ובשפת אמת בפסחים דף ו' (סד"ה ע"י) מבאר מה שאין מועיל ביטול לאחר זמן איסורו, דהנה מה שמועיל ביטול שהתורה לא תכניס את החמץ לרשותו הוא במה שהסכימה דעתו לדעת התורה, ולכן לא תכניסנה התורה לרשותו, וזה מועיל דוקא כשעדיין אינו נאסר, שאז גם הוא מסכים בדעתו לדעת התורה שיהא החמץ נאסר עליו ולא יהא לבו כלל על החמץ, אבל אחרי שהחמץ כבר נאסר, אז אין דעתו בהביטול מעלה ומוריד כלל. וכן כתב בקובץ שיעורים (אות ח') דדוקא בשעה שהחמץ עדיין חשוב שייך לומר דע"י מחשבתו מבטלו מחשיבותו ומשוי ל"י כעפרא, אבל לאחר שכבר נאסר ובאמת הוא כעפר, אז אין ביטולו מעלה ומוריד, כי ע"י מחשבתו להחשיבו כעפר לא נתחדש שום דבר. [ב] ג

כשם שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו אינו מפקיר ואינו מבטל דבר שאינו ברשותו / ביטול חמץ מועיל שלא יכניסנו התורה לרשותו ולא שיפקיענו התורה מרשותו / מחשבת ביטול כשכבר נאסר אינה מעלה ומוריד

- אבני מילואים, נתיבות המשפט, שפת אמת, קובץ שיעורים -

א. דין זה האמור בגמרא שלפנינו מובא ברמב"ם בפ"ג מהל' חמץ ומצה הלכה ז' ח' ובשו"ע או"ח סי' תל"ד סעיף ב' דמתחלת שעה בשית ולמעלה אינו יכול לבטל, שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנייה. לפיכך אם לא ביטל קודם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו, והיה בלבו, ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו, הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא, שהרי לא ביער ולא ביטל, ואין הביטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא, וחייב לבערו בכל עת שימצאנו.

ובביאור טעם הדבר דאין מועיל ביטול אחרי זמן האיסור, ישנן כמה דרכים בדברי הפוסקים, כמו שיבואר.

הנה באבני מילואים סי' כ"ח סקנ"ו (ד"ה והא) מתבאר דהטעם שאין מועיל ביטול אחר זמן איסורו הוא משום דכיון דכבר נאסר בהנאה דינו כדבר שאינו ברשותו, ולכן כשם שאמרו בב"ק דף ס"ט. דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, וזה נלמד מקרא ד'איש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, ומבואר בגמ' שם דהוא הדין שאינו יכול להפקיר דבר שביד הגזולן לפי שאינו ברשותו, לפיכך הוא הדין שאינו יכול לבטל חמץ אחר זמן איסורו, כיון שנחשב כדבר שאינו ברשותו.

אמנם בנתיבות המשפט סי' רי"א סק"א מתבאר בדרך אחרת מה שאין

השלמות והוספות

וכתב, דכיון שהחמץ אסור בהנאה נמצא שאינו שלו, לכן אין מועיל מחשבתו להחשיבו כעפר, כמו שמצינו דעורות שביד הגזולן אין מחשבת הגזולן לעשותן כלי מועלת להחשב כלי לקבל טומאה. וכתב דע"ג דביטול עבודה זרה מצינו דמועיל ביטול הגוי לע"ז של חברו אע"ג שאינו שלו, התם שאני שהוא מבטלו על ידי מעשה ולא ע"י מחשבה בלבד.

ועל פי זה הוא מחדש דכיון דמה שאין מועיל ביטול אחר זמן איסורו הוא משום דאין מועיל מחשבה בדבר שאינו שלו, א"כ גם בחמץ יצויר שיועיל ביטול אחר זמן איסורו, שאם מבטל החמץ ע"י מעשה ופעולה שהוא עושה, כגון שחרכו, לדעת הרמב"ן שסובר דגדר ביטול הוא משום שמחשיבו לעפר, מועיל הביטול אפילו לאחר זמן איסורו.

ביטול אחר זמן איסורו להסוברים דביטול חמץ הוא במה שמחשיבו כעפר / הבדל בין ביטול במחשבה ובין ביטול על ידי מעשה - אבני נזר -

א. בשו"ת אבני נזר סי' שי"ז (סק"ב ג') מבאר דבעיקר גדר ביטול חמץ נחלקו הר"ן והרמב"ן ריש פסחים, דלדעת הר"ן גדר ביטול חמץ הוא מדין הפקר, דבמה שמבטלו הוא מפקירו ויוצא מרשותו ולכן אינו עובר עליו, אבל לדעת הרמב"ן אינו מפני שמפקירו ויוצא מרשותו, אלא מפני שהוא מחשיבו כעפר, וכיון שאינו נחשב אצלו לכולם לא עשאו התורה כאילו הוא ברשותו. וכתב דלדעת הר"ן מתבאר בפשיטות מ שאין מועיל ביטול לאחר זמן איסורו, כי כשם שאינו יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כך אינו יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו, אבל לדעת הרמב"ן סובר דביטול חמץ הוא על ידי שנחשב אצלו כעפר, עדיין צריך ביאור מדוע אין מועיל ביטול אחר זמן איסורו, ולמה לא יועיל מחשבתו להחשיבו כעפר אחרי זמן איסורו.

ביטול חמץ אחרי זמן איסור דרבנן

מדרבנן לא יתכן שחכמים יתקנו לבטל בשעה זו. אמנם לגבי אם מועיל הביטול מדאורייתא שלא לעבור על איסור תורה, יש לומר דמועיל הביטול.

וכתב דלגבי קידושין מה שהמקדש בחמץ משש ולמעלה אינה מקודשת אפילו מן התורה, זה משום דמשעה שהחמץ אסור מדרבנן הפקירו חכמים את ממונו והפקר ב"ד הפקר, אבל לענין ביטול חמץ בשעה האסורה מדרבנן, אם נאמר שהפקירו חכמים את חמצו, הרי ממילא אינו עובר בבל יראה, כיון שכבר הפקירו חכמים כל חמצו.

ובחדושי רבי שמואל בפסחים סי' א' (אות ד') מבאר ספיקת חכמי וונציא, וכתב דהנה במה ששנינו בגמ' דהמקדש אשה בחמץ משש ולמעלה אינה מקודשת, אע"ג שאיסורו רק מדרבנן ומן התורה עדיין מותר באכילה, מצינו שני דרכים בראשונים, רש"י (ד"ה אפילו) מפרש שזה משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, והפקר ב"ד הפקר. אמנם הריטב"א מפרש דהטעם הוא משום דכיון שהוא כבר אסור בהנאה מדרבנן, ממילא אין עליו דין ממון כלל אפילו מדאורייתא, ולפיכך אינה מקודשת אפילו מדאורייתא.

ומעתה, לפי סברת הריטב"א דכיון שהוא אסור מדרבנן אין עליו דין ממון גם מדאורייתא, נמצא דהוא הדין לענין ביטול חמץ, דאחרי שנאסר מדרבנן אין לו בו דין ממון שיועיל ביטול אפילו מדאורייתא, כי גם כשנאסר רק מדרבנן נחשב אינו ברשותו.

אבל לדעת רש"י דהטעם שבקידושין אינה מקודשת הוא משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר, א"כ דוקא בקידושין אמרו חכמים דכשם שאינה מקודשת מדרבנן אינה מקודשת מן התורה, כי בקידושין הוצרכו להפקיע הקידושין מדאורייתא, דכיון דמדרבנן אינה מקודשת הרי אין להתיר אשת איש לעלמא, והוצרכו חכמים להפקיע קידושי תורה ע"י הפקר ב"ד הפקר, אבל בביטול חמץ אין סברא שחכמים יפקיעו ממונו כדי שלא יועיל הביטול.

אחרי הגעת זמן איסור דרבנן אם מועיל ביטול להפקיע עכ"פ איסור בל יראה דאורייתא / הבדל בזה בין קידושי אשה בזמן איסור דרבנן, ובין ביטול חמץ בזמן איסור דרבנן

- שיורי כנה"ג, מהר"ם מינץ, חידושי רבי שמואל -

ב. בספר שיורי כנסת הגדולה או"ח סי' תל"א מביא שאלה שנסאלה בוויניציא בעיר גדולה של חכמים וסופרים ובכללם הנשר הגדול מהר"ש אבוהב זצ"ל, במי שביטל חמצו אחר שעה חמישית בזמן שכבר נאסר מדרבנן ועדיין אינו נאסר מן התורה, אם נאמר דמן התורה ביטולו אינו עובר בבל יראה מדאורייתא, כיון דמן התורה אין עדיין זמן איסור ויכול עדיין לבטלו, או דכיון שכבר אסור מדרבנן אין מועיל בו ביטול אפילו מן התורה, ועובר עליו בבל יראה מן התורה. והוא מביא דמהר"ש אבוהב אמר דביטולו ביטול, ושאר חכמים נחלקו בזה.

והוא מביא דברי הרמב"ם (ה"ל) שכתב שמתחלת שעה ששית ולמעלה אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנייה, לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו, הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא, שהרי לא ביער ולא ביטל, ואין הביטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא, ע"כ. וכתב דמשמע בדבריו דמתחילת שעה שישית אינו יכול לבטל כלל מפני שכבר נאסר בהנייה מדרבנן, והיינו דלא רק שמדרבנן אין ביטולו ביטול מחמת שאסור בהנאה מדרבנן, אלא שמאחר שהוא אסור בהנאה מדרבנן אין ביטולו ביטול כלל אפילו מדאורייתא. וכן העלה בפרי חדש סי' תל"ד אות ב' (ד"ה ומ"ש).

אמנם בשו"ת מהר"ם מינץ ריש סי' ג' מביא פלוגתא זו, והוא מצדד דעת מהר"ש אבוהב (ה"ל) דביטולו ביטול מן התורה, וכתב דמה שאמרו בגמ' שלפנינו שאינו יכול לבטל מתחילת שעה שישית הוא רק לענין שלא היה ביד חכמים לתקן שיבטלו בשעה שישית, דכיון שהוא כבר אסור בהנאה

השלמות והוספות

ביטול חמץ אם הוא בגדר חלות הפקר, או שהוא רק גילוי דעת בלבד / חמץ שביד הגזלן אם מועיל בו ביטול חמץ

- מקור חיים -

ב. במקור חיים סי' תל"א דיני בדיקה וביטול אות א' (ד"ה לכן) מפרש דגדר ביטול חמץ אינו כשאר הפקר, אלא הוא רק גילוי דעת שאינו רוצה בהחמץ, דחמץ בפסח הרי באמת אינו ברשותו של אדם ולא היה עובר עליו, אלא דהתורה עשאו כאילו הוא ברשותו אם הוא רוצה בהחמץ, אבל אם מבטל החמץ ולא ניחא לי' בו לא אוקמי רחמנא ברשותי, וממילא אינו עובר עליו. ומדבריו אלו מתבאר דביטול חמץ אינו חלות דין הפקר הנעשה ע"י האדם, ואינו אלא גילוי דעת בלבד שאינו רוצה בהחמץ, ואז הוא ממילא כהפקר.

ולפי זה מובן היטיב מדוע הנתיב"מ אינו מפרש מה שאין מועיל ביטול אחר זמן איסורו כסברת האבנ"מ משום שאינו ברשותו לבטלו כשם שאין ברשותו להקדישו, דבשלמא אם ביטול חמץ הוא חלות הפקר הנעשה בכח האדם, יש לומר דאינו מועיל כשאינו ברשותו, אמנם אם ביטול הוא רק גילוי שאינו רוצה בחמץ, מה לי אם אינו ברשותו, מכל מקום כיון שגילה דעתו שאינו רוצה בו לא עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו. ולכן הוצרך לפרש דגילוי דעת זה מועיל דוקא לפני שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו.

אמנם במקור חיים סי' תמ"ח סק"ט (סד"ה אכן) דן לגבי מי שיש לו חמץ שנגזל ממנו אם מועיל מה שמבטלו שלא לעבור עליו בבל יראה, וכתב דאינו יכול לבטל חמץ שביד הגזלן משום שאינו ברשותו, דכשם שאין יכול לבטל אחר שש משום דהוי אינו ברשותו, כמו כן אינו יכול לבטל חמץ שביד הגזלן.

ויש להעיר דלכאורה זה סותר למה שמבאר בנתיב"מ דמה שאין מועיל ביטול לאחר שש הוא משום דהביטול מועיל רק למונע שהתורה לא יכניסנו לרשותו, אכן אחרי שכבר הכניסנו תורה לרשותו אין מועיל ביטול להפקיעו מרשותו, וכפי מה שנתבאר על פי דבריו במקור חיים (ה"ל) שאין לומר דאין מועיל חלות ביטול בדבר שאינו ברשותו, שהרי ביטול חמץ הוא רק גילוי דעת בלבד ואין בו חלות שנעשה

בכח האדם, ואם כן לפי זה אין לדמות חמץ שביד הגזלן לומר דכשם שאין מועיל ביטול אחר שש אין מועיל ביטול לחמץ שביד הגזלן משום שאינו ברשותו, שהרי מה שאין מועיל חמץ אחר שש הוא משום שאחר שהכניסנו התורה לרשותו אין מועיל ביטול, ואין ללמוד מזה שלא יועיל ביטול לחמץ שביד הגזלן.

מכירת חמץ בשעה שהוא מסופק אם כבר הגיע זמן איסור דרבנן / ביטול חמץ בשעה שמסופק בזה

- חמדת שלמה -

ג. בשו"ת חמדת שלמה חאו"ח ריש סי' ד' נסתפק לענין מכירת חמץ במכר החמץ בזמן שהיה מסופק אם כבר הגיע זמן איסור דרבנן, אם מכירתו מכירה, ד"ל דכיון דהיה מסופק אם אסור מדרבנן או לא, מאחר דספק דרבנן להקל נמצא שאז היה רשאי ליהנות ממנו, ולכן אפילו אם שוב נתברר שבשעה זו כבר הגיע זמן האיסור, כיון דבמצאות היה רשאי ליהנות ממנו, אולי יש לומר דאז היה עדיין ברשותו למכרו, יעו"ש.

ויש להסתפק בדין זה גם לענין ביטול חמץ אם מועיל כשביטלו בזמן שהיה מסופק אם כבר הגיע זמן איסור דרבנן, ושוב נתברר שכבר הגיע הזמן, אם ביטולו ביטול או לא.

ולכאורה זה תלוי בטעם הדבר מדוע אין מועיל ביטול אחר זמן האיסור, דאם הטעם הוא משום שאינו ברשותו לבטלו, כמו לענין הקנאה והפקר, כסברת האבני מילואים, יש לדמות ביטול למכירה, וכיון דבמצאות היה רשאי ליהנות מחמת הספק יש לומר דנחשב ברשותו.

אבל אם הטעם דאין מועיל ביטול אחר זמן האיסור הוא משום דביטול מועיל רק שלא יכניסנו התורה לרשותו, וזה דוקא לפני זמן האיסור, אבל לאחר שכבר העמידו התורה ברשותו אין מועיל ביטול להוציאו מרשותו, כסברת הנתיב"מ, א"כ כיון ששוב נתברר שביטולו אחר זמן האיסור, הרי נתברר שכבר העמידו התורה ברשותו, ונמצא דעכשיו נתברר שלא הועיל הביטול להוציאו מרשותו.

תא שמע. מאי להתוודע!

שיעורי שמע בנושאי התוודע

על ידי מגידי השיעורים המפורסמים

הרה"ג ר' מנשה רייזמן שליט"א - אידיש
 הרה"ג ר' ארי' ואלדן שליט"א - אנגלית
 הרה"ג ר' יוסף נחום שטרומ שליט"א - עברית

גליון יומי בלשה"ק ובאנגלית

עם שיעור ערוך בלשון צח ונעים המקיף נושא מרכזי בדף מראשוני הראשונים עד אחרוני האחרונים, עם עריכה וחלוקה כך שהקורא יוכל לבחור גם קטע או מבחר קטעים מתוך הגליון

שאלון סיכום שבועי

מבחנים בסגנון אמריקאי אשר יעזרו למנויים לשנן ולזכור את הנלמד למטן יעמדו לימים רבים

שו"ת עם הרבנים הגאונים שליט"א

תמיד רצית לדון בענין על הדף תמיד נשאר לך שאלות נקודתיות שלא היה לך מענה עליהם. מהיום לא עוד.

מגידי שיעור בדף היומי מוזמנים להצטרף לחודש ניסיון חינם, נא לציין בהתקשרותכם.

... מסלול מיוחד גם ללומדי 'דף הכולל' [20 דף לחודש]

להצטרפות ומנויים: 718-298-24-16

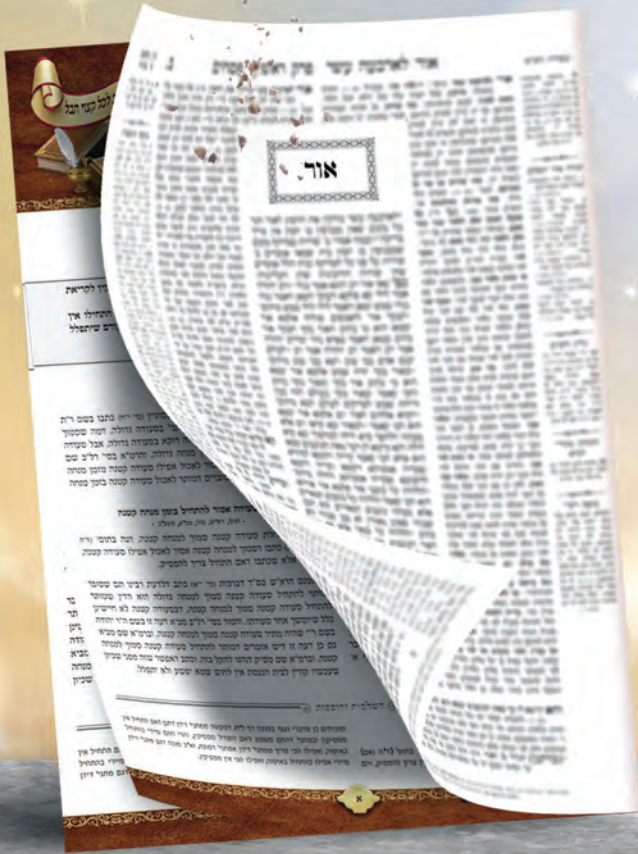
מנוי חודשי ע"ס \$4 בלבד

lehisvada.com

לייגט אריין א ספעציעלע געשמאק אין דעם דף היומי

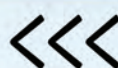
איערע מסכת פסחים וועט האבן אינגאנצן א אנדערע טעם בע"ה

הערליכע גליונות על הדף • טעגליכע שיעורים יקרים מתוקים מדבש

שרייבט אייך שוין איין אין להתוודע פאר די סימבאלישע פרייז פון

14

אדער 44 פארן באקומען אין פאסט צווי וואכן פריער

רופט און די הנאה וועט געהערן בלויז צו אייך! 02-990-4001